

УДК 633.81.03:633.812

Код UPOV: NEPET_CAT

Методика

проведення експертизи сортів котячої м'яти лимонної
(*Nepeta cataria* L. f. *citriodora* Dum.) на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Nepeta cataria* L. f. *citriodora* Dum.

2. Необхідний садивний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 30 г.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до звершення циклу вирощування. Експертиза включає не менше 50 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин 1,0 × 0,40 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюються всі виміри кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 50 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 50 рослин або частин 50 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 50 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 50 рослин допускаються дві нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Для групування сортів рекомендовано наступні ознаки:

- Сходи: антоціанове забарвлення (ознака 1);
- Рослина: форма за положенням гілок (ознака 3);
- Суцвіття: за довжиною суцвіття I-го порядку (ознака 14);
- Суцвіття: кількість квіток (ознака 15);
- Час початку цвітіння (ознака 18);
- Вміст ефірної олії (ознака 19).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови докільця це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів котячої м'яти лимонної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) QL	Сходи: антоціанове забарвлення VS, 1	відсутнє	1	
		наявне	9	
2. QN	Рослина: за висотою MS 4	низька	3	
		середня	5	
		висока	7	
3. (*) PQ	Рослина: форма за положенням гілок VS 2, 3	компактна	3	
		напіврозлога	5	
		розлога	7	
4. (*) QN	Рослина: гілкування MS 2, 3	слабке	3	
		помірне	5	
		сильне	7	
5. QN	Рослина: діаметр MS 2, 3	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
6. QN	Стебло: діаметр MS 3	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
7. (*) QL	Стебло: антоціанове забарвлення VS, 2, 3	відсутнє	1	
		наявне	9	
8. QN	Рослина: облиствленість MS 2, 3	слабка	3	
		середня	5	
		сильна	7	
9. QN	Листок: за довжиною MS 2, 3	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
10. QN	Листок: за шириною MS 2, 3	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
11. (*) QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VS, 2, 3	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
12. (*) QN	Листок: опушення VS 2, 3	слабке	3	
		середнє	5	
		сильне	7	
13. QN	Суцвіття: за довжиною головної осі MS, 4	коротке	3	
		середнє	5	
		довге	7	
14. (*) QN	Суцвіття: за довжиною суцвіття I-го порядку MS, 4	коротке	3	
		середнє	5	
		довге	7	

1	2	3	4	5
15. (*) QN	Суцвіття: кількість квіток MS 4	мала середня велика	3 5 7	
16. (*) QN	Суцвіття: за щільністю MS / VS 4	нещільне середньої щільності щільне	3 5 7	
17. (*) PQ	Квітка: забарвлення VS 4	біле бруднувато-біле біло-рожеве	1 2 3	
18. (*) QN	Час початку цвітіння MS 3	ранній середній пізній	3 5 7	
19. (*) (+) QN	Вміст ефірної олії L 4	низький середній високий	3 5 7	
20. (*) (+) QN	Ефірна олія: вміст цитралю (нераль+гераніаль) L, 4	низький середній високий	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів котячої м'яти лимонної

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Сходи
2	Гілкування
3	Початок цвітіння
4	Повне цвітіння

До 19. Вміст ефірної олії, %.

Врожай сировини визначають з 1м² зважуванням у 4-кратній повторності. Вміст ефірної олії визначають за методом Гінзберга.

До 20. Ефірна олія: вміст витралю, %.

Компонентний склад ефірної олії визначають методом ГРХ. Лимонний аромат ефірній олії надають альдегіди нераль+гераніаль (цитраль). Їхній вміст може бути низьким – менше 20%, середнім – 20–30, високим – понад 30%. У сорту Переможець-3 вміст цитралю – 24%.

9. Література

1. Биохимические методы анализа эфиромасличных растений и эфирных масел // Сборник научных трудов. – Симферополь, 1972. – С. 108.
2. Котов М. І. Ефіроолійні рослини України / М. І. Котов, Є. Д. Карнаух, С. С. Морозюк, С. В. Гончаров. – К.: Наукова думка, 1969. – С. 124.
3. Кривець Д. О., Позняк О. В. Методика проведення експертизи сортів чаберу садового (*Satureja hortensis* L.) на відмітність, однорідність та стабільність. – К., 2004. – 4 с.
4. Работягов В. Д. Интродукция эфиромасличных и пряно-ароматических растений / В. Д. Работягов, В. И. Машанов, Н. Ф. Андреева. – Ялта, 1999. – 32 с.